Öğrenme çıktısı: Ülkemizin mutlak ve göreceli konumu ile kıta ve okyanusların göreceli konumunu özetleyebilme

Dünya'nın Adres Sistemi

Küre üzerinde paralel ve meridyen

Neden gerekli?

Sınıfta arkadaşımızın yerini "4. sıra, A sütunu" diye anlatırız. Dünya üzerindeki bir noktayı herkesin anlayacağı biçimde söylemek için de uluslararası bir sayı sistemi gerekir: **coğrafi koordinat sistemi**. Telefondaki konum servisleri, navigasyon, uçak ve gemi rotaları, savunma sanayisi bu sistemi kullanır.

EKVATOR
Kutuplara eşit uzaklıkta olan, Dünya'yı kuzey ve güney yarım küre diye ikiye ayıran hayalî çizgidir.

PARALEL
Ekvator'a paralel çizilen hayalî dairelerdir.

MERİDYEN
Kutupları birleştiren, Ekvator'u dik kesen hayalî yarım dairelerdir.

BAŞLANGIÇ MERİDYENİ
Londra yakınındaki Greenwich'ten geçer, Dünya'yı doğu ve batı yarım küreye ayırır.

KUTUP NOKTASI
Yer ekseninin Dünya'yı kestiği kabul edilen iki uç noktadır: Kuzey ve Güney Kutup Noktası.

DİKKAT!

Bu çizgiler **gerçekte yoktur**. Yer belirlemek için çizilmiş hayalî çizgilerdir.

Paralellerin özellikleri	Meridyenlerin özellikleri
Kuzeyde 90, güneyde 90 tane vardır, 1° aralıklarla çizilir.	Doğuda 180, batıda 180 tanedir.
En uzun paralel Ekvator'dur (0°). Kutuplara gidildikçe kısalır, kutupta nokta olur.	Uzunlukları eşittir, yay şeklindedir.
Ardışık iki paralel arası mesafe her yerde 111 km'dir.	İki meridyen arası mesafe Ekvator'da 111 km'dir, kutuplara doğru azalır.
Sıcaklığı ve iklimi etkiler.	Ardışık iki meridyen arasında 4 dakika yerel saat farkı vardır. Aynı meridyende yerel saat aynıdır.

A+ SINAVDA ÇIKABİLİR

Ekvator'dan kutuplara gidildikçe güneş ışınlarının geliş açısı daralır, **sıcaklık azalır**. Bu yüzden ülkemizin güneyi kuzeyinden sıcaktır.

Koordinat bulma: üç adım

1. Paralel dereceleri kuzeye artıyorsa yer kuzey, güneye artıyorsa güney yarım kürededir.
2. Meridyen dereceleri doğuya artıyorsa yer doğu, batıya artıyorsa batı yarım kürededir.
3. Yerin uç noktalarından geçen paralel ve meridyen derecelerini oku.

Dene: 40° kuzey paraleli ile 33° doğu meridyeninin kesiştiği yer hangi ilimizin yakınındadır? Haritada bul. (Cevap: Ankara)

Türkiye'nin Mutlak Konumu

Coğrafi konum: Bir yerin Dünya üzerinde bulunduğu konumdur. İkiye ayrılır. **Mutlak konum:** Bir yerin Ekvator'a ve başlangıç meridyenine göre konumudur. **Göreceli konum:** Bir yerin kıtalara, okyanuslara, boğazlara, ticaret yollarına ve komşularına göre konumudur.

Paraleller	Meridyenler	Yarım küre	Kuşak	Kuzey-güney mesafesi	Doğu-batı zaman farkı
36° - 42° kuzey	26° - 45° doğu	Kuzey ve doğu	Orta kuşak, dört mevsim	6° × 111 km = **666 km** (kuş uçuşu)	19° × 4 dakika = **76 dakika**

Uç nokta	Yer	Geçen çizgi
Kuzey	Sinop İnceburun	Yaklaşık 42° kuzey paraleli
Güney	Hatay Yayladağı Topraktutan köyü; 36° paraleli Anamur Burnu'nun çok yakınından geçer	Yaklaşık 36° kuzey paraleli
Batı	Gökçeada İnceburun	Yaklaşık 26° doğu meridyeni
Doğu	Türkiye-Nahçıvan-İran sınırının kavşağı, Dil Yöresi	Yaklaşık 45° doğu meridyeni

Rüzgârın etkisi: Sıcaklık kutuplara doğru azaldığı için Türkiye'de **kuzeyden esen** rüzgârlar genellikle soğutur, **güneyden esen** rüzgârlar ısıtır. Evlerimizde de güneye bakan odalar kuzeye bakanlardan sıcaktır.

A+ SINAVDA ÇIKABİLİR

Mutlak konum bizi **orta kuşağa** yerleştirir: Bu yüzden ülkemizde **dört mevsim** yaşanır.

Öğrenme çıktısı: Ülkemizin mutlak ve göreceli konumu ile kıta ve okyanusların göreceli konumunu özetleyebilme

Türkiye'nin Göreceli Konumu

Özellik	Türkiye'de durum	Kazandırdığı
Kıtalara göre	Asya, Avrupa ve Afrika'nın en çok yaklaştığı yer	Ticaret yollarının kesişimi, kültür alışverişi
Yarımadalar	Trakya ve Anadolu; Türk boğazlarının köprü ve tünelleriyle bağlanır	Kıtalar arası kara ulaşımı
Denizler	Karadeniz, Akdeniz, Ege, Marmara (iç deniz)	Ticaret, turizm, balıkçılık
Kara komşuları	Yunanistan, Bulgaristan, Gürcistan, Ermenistan, Azerbaycan, İran, Irak, Suriye	Komşularla ekonomik ve kültürel ilişki
Yer altı kaynakları	Bor, demir, bakır; petrol ve doğal gaz ülkelerine yakınlık	Enerjinin Avrupa'ya taşınmasında köprü: TANAP, BTC, Türk Akım
Yer şekilleri	Ortalama yükselti 1132 m; Asya, Afrika, Avrupa gibi kıtaların ortalamasından yüksek	Dağlar iklimi, ulaşımı, yerleşmeyi etkiler
İklim	Akdeniz, Karadeniz, Karasal iklim bir arada	Tarım ürünü ve turizm çeşitliliği
Tarih ve doğa	Pek çok medeniyetin eseri ve doğal güzellik	Dünya turizminde önemli yer

JEOPOLİTİK KONUM Bir ülkenin fiziksel ve beşerî özellikleri ile konumunun dış siyasetine etkisidir.

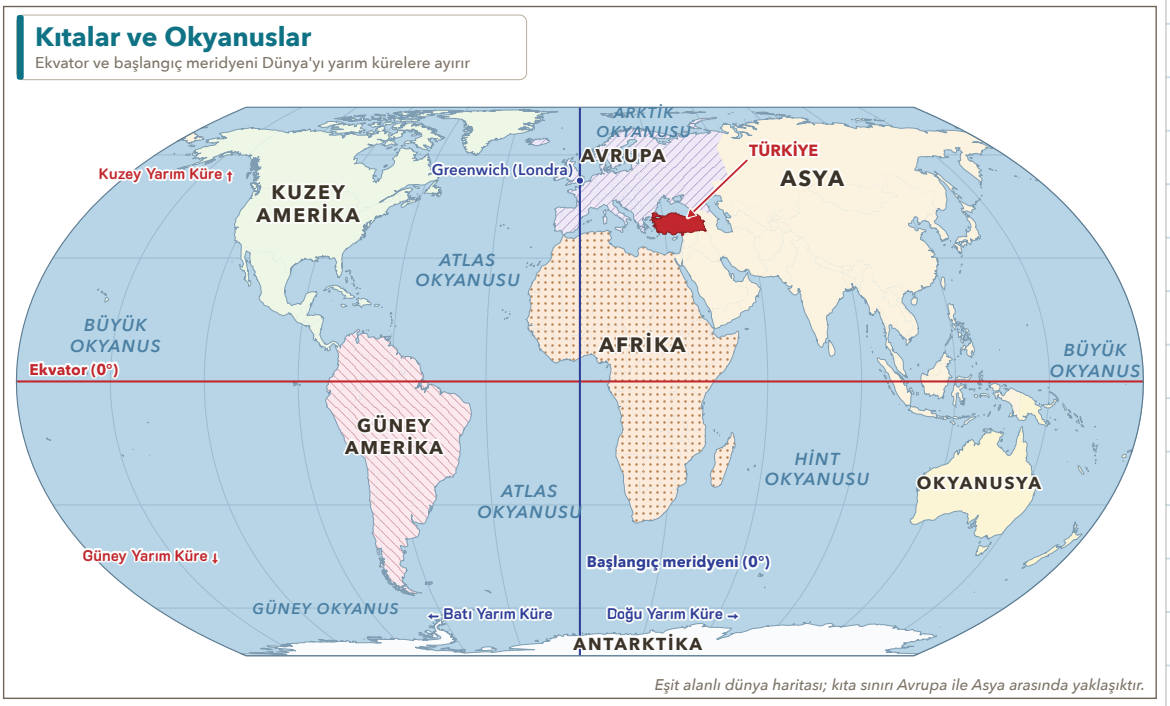
Fiziksel unsurlar: İklim, yer şekilleri, yer altı kaynakları. **Beşerî unsurlar:** Nüfus, ekonomi, sosyokültürel değerler. **Örnek:** Boğazlara sahip olmak ve yakın coğrafyasına göre genç nüfusu fazla olmak Türkiye'yi önemli kılar.

A+ SINAVDA ÇIKABİLİR

Balkanlar ile Kafkaslar arasında, enerji yollarının üzerinde olmak Türkiye'yi **dünya siyasetinde önemli** yapar, aynı zamanda sorumluluğunu artırır.

Öğrenme çıktısı: Ülkemizin mutlak ve göreceli konumu ile kıta ve okyanusların göreceli konumunu özetleyebilme

Kıtalar ve Okyanuslar

Eşit alanlı dünya haritası; kıta sınırı Avrupa ile Asya arasında yaklaşıktır.

Kıta	Göreceli konum, özellik	Okyanus	Göreceli konum, özellik
Asya	En büyük kıta. Avrupa ve Afrika'nın doğusunda, Büyük Okyanus'un batısında, Hint Okyanusu'nun kuzeyinde	**Büyük (Pasifik)**	En büyük okyanus. Amerika'nın batısında, Asya ve Okyanusya'nın doğusunda. Dünya'nın en derin noktası Mariana Çukuru burada. Çevresindeki deprem ve volkan kuşağına "ateş çemberi" denir
Avrupa	Asya'nın batısında, Afrika'nın kuzeyinde, Atlas'ın doğusunda. Yüz ölçümünde en küçük ikinci kıta	**Atlas (Atlantik)**	En büyük ikinci. Avrupa ve Afrika'nın batısında, Amerika'nın doğusunda
Afrika	Avrupa'nın güneyinde, Asya'nın güneybatısında, Atlas'ın doğusunda, Hint'in batısında. Büyük Sahra Çölü burada	**Hint**	Afrika, Asya, Okyanusya ve Antarktika arasında
Kuzey Amerika	Pasifik'in doğusunda, Atlas'ın batısında. Kayalık Dağları	**Güney**	Antarktika'yı çevreler
Güney Amerika	Kuzey Amerika'nın güneyinde, Büyük Okyanus'un doğusunda, Atlas'ın batısında. And Dağları	**Arktik**	En küçük okyanus. Asya, Avrupa ve Kuzey Amerika'nın kuzeyinde; buzullu
Antarktika	Büyük, Atlas ve Hint okyanuslarının güneyinde, buzullarla kaplı		
Okyanusya	En küçük kıta. Büyük Okyanus'un batısında, Hint'in doğusunda		

Kıta: Yeryüzündeki büyük kara parçalarıdır (7 tane). **Okyanus:** Kıtalar arasındaki derin çukurları dolduran tuzlu su kütleleridir (5 tane). **Deniz:** Okyanusların karaların iç ve kenar kısımlarına sokulmuş su kütleleridir. **Unutma:** Kıta ve okyanusları **doğusunda, batısında, kuzeyinde, güneyinde** diye yönle anlatmak göreceli konumdur.

Öğrenme çıktısı: Ülkemizin mutlak ve göreceli konumu ile kıta ve okyanusların göreceli konumunu özetleyebilme

Deniz Komşularımız

Ülke	Başkent	Resmî dil	Para birimi	Konum ve simge
KKTC	Lefkoşa	Türkçe	Türk lirası	Kıbrıs Adası'nın kuzeyi. Girne Kalesi
Lübnan	Beyrut	Arapça	Lübnan lirası	Suriye ve İsrail'e komşu, Akdeniz kıyısı. Bacchus Tapınağı
Filistin	Kudüs	Arapça	-	Akdeniz'in doğusu. Kubbetü's-Sahra
Mısır	Kahire	Arapça	Mısır lirası	Akdeniz ve Kızıldeniz kıyısı. Piramitler
Libya	Trablus	Arapça	Libya dinarı	Akdeniz kıyısı; Mısır, Cezayir, Tunus komşu. Leptis Magna
Rusya	Moskova	Rusça	Rus rublesi	Çok geniş; Karadeniz kıyısı var. Kızıl Meydan
Ukrayna	Kiev	Ukraynaca	Hrivna	Rusya, Belarus, Polonya, Romanya komşusu; Karadeniz kıyısı
Romanya	Bükreş	Rumence	Rumen leyi	Karadeniz kıyısı; Bulgaristan ve Ukrayna komşu. Parlamento Sarayı

ÖNEMLİ

Kara komşularını 5. sınıfta öğrendin. Ülkemizin ayrıca **deniz komşuları** da vardır. KKTC, Türkçe konuşulan kardeş devletimizdir.

Akdeniz komşuları

KKTC, Lübnan, Filistin, Mısır, Libya

Karadeniz komşuları

Rusya, Ukrayna, Romanya

İki konumu karşılaştıralım

Mutlak konum sonuçları
Dört mevsim yaşanır.
Güneyi kuzeyinden sıcaktır.
666 km kuzey-güney mesafesi vardır.
Doğu ile batı arasında 76 dakika fark vardır.

Göreceli konum sonuçları
Ticaret yolları kesişir.
Enerji hatları geçer.
Farklı iklim ve bitki örtüsü görülür.
Jeopolitik önemi yüksektir.

Bir söz: **"Eğer dünya tek bir devlet olsaydı başkenti İstanbul olurdu."** (Anonim) Bu söz, İstanbul'un iki kıtayı birleştiren, ticaret ve kültür yollarının kesiştiği konumunu vurgular.

Mavi Vatan'da deniz gücü (temsilî)

Mavi Vatan

Türkiye'nin uluslararası hukuka uygun olarak hak ve menfaatleri doğrultusunda ilan ettiği deniz yetki alanlarıdır. Denizlerde enerji keşifleri ve deniz ticaretinin artması onu daha değerli yaptı. TÜBİTAK'ın yerli ve millî sistemleri bu alanı korumada görev alıyor. Mavi Vatan'ı korumak ülkemizin güvenliği ve refahı için çok önemlidir.

Kendimi Deniyorum

A. Doğru mu, yanlış mı?

Cümle doğruysa "D", yanlışsa "Y" yazınız.

☐ 1. En uzun paralel Ekvator'dur.

☐ 2. Meridyenlerin uzunlukları birbirinden farklıdır.

☐ 3. Türkiye kuzey ve batı yarım küredir.

☐ 4. En büyük okyanus Pasifik'tir.

☐ 5. Mutlak konum Ekvator ve başlangıç meridyenine göre belirlenir.

B. Eşleştirelim

Kavramın harfini ilgili açıklamanın başındaki kutuya yazınız.

A) 111 km	☐	Türkiye'nin doğu ve batısı arasındaki zaman farkı
B) 76 dakika	☐	Konumun dış siyasete etkisi
C) Mavi Vatan	☐	Ardışık iki paralel arası mesafe
D) Mariana	☐	Türkiye'nin deniz yetki alanları
E) Jeopolitik	☐	Dünya'nın en derin noktası

C. Boşlukları dolduralım

Kelimeler: **Asya** **Antarktika** **Greenwich** **Sinop**

1. Başlangıç meridyeni ..... kasabasından geçer.
2. Türkiye'nin en kuzey ucu ..... İnceburun'dur.
3. Yüz ölçümü en büyük kıta ..... kıtasıdır.
4. Buzullarla kaplı kıta ..... kıtasıdır.

D. Düşünelim, yorumlayalım

1. Türkiye'nin en doğusundaki bir öğrenci, en batısındaki arkadaşına "Güneş bizde daha önce doğdu." demektedir.

a) "Güneş daha önce doğdu." sözü hangi konum özelliğiyle ilgilidir? Açıklayınız.
b) Yerel saat farkı yaklaşık kaç dakikadır? İşlemle gösteriniz.

2. Boğazlar ve kıtaların yakınlığı sayesinde Türkiye ticaret yollarının kesiştiği yerdedir. Ayrıca petrol ve doğal gaz hatları topraklarımızdan geçerek Avrupa'ya ulaşır.

a) Bu bilgiler hangi konum özelliğini anlatır?
b) Bu konum Türkiye'ye hangi avantajları ve sorumlulukları getirir? Yorumlayınız.

Bu konunun şarkısını Onur Akmeşe YouTube kanalından dinlemeyi unutmayın!